

*Болгар О. В.,
аспірант кафедри криміналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КРИМІНАЛЬНИЙ АВТОБІЗНЕС» У СУЧАСНІЙ КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ НАУЦІ

Анотація. У статті визначено ступінь наукової розробленості питання криміналістичного визначення поняття «кримінальний автобізнес». Із семантичної точки зору здійснено порівняння термінів «кримінальний автобізнес», «нелегальний автобізнес», «незаконний автобізнес», «злочинний автобізнес». Зроблено висновок про доцільність застосування терміну «кримінальний автобізнес» та запропоновано визначення останнього.

Ключові слова: кримінальний автобізнес, нелегальний автобізнес, незаконний автобізнес, злочинний автобізнес.

Постановка проблеми. Аналіз змін, що відбуваються в організованій злочинності за останні роки, дозволяє зробити висновок про те, що в її структуру міцно увійшли ряд напрямів кримінального бізнесу. Серед них чи не найбільше розповсюдження має той вид кримінального бізнесу, в якому предметом злочинного посягання є автомобіль. У країнах Західної Європи подібні дії мають назву «захоплення наземних транспортних засобів», під яким розуміють злочинне заволодіння з корисливою метою автотранспортними засобами та їх збут для незаконного особистого збагачення. Цей вид злочинного промислу, що охоплює багато видів злочинів, вчинюваних із метою отримання доходів від злочинного заволодіння автомобілем, в юридичній, зокрема і криміналістичній, літературі запропоновано іменувати «кримінальним автобізнесом» [1–5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремих проблемних аспектів виявлення та розслідування організованої злочинної діяльності у сфері кримінального автобізнесу торкалися такі закордонні дослідники, як Н.М. Башкірева, І.І. Брика, О.В. Горенська, В.П. Соловійов, С.М. Сухов та ін. [1–5]. У вітчизняних наукових роботах досі такого комплексного підходу не демонструвалося. Увага вчених зосереджувалася лише на розробленні методики розслідування незаконного заволодіння автотранспортом.

Метою статті є встановлення ступеня наукової розробленості питання криміналістичного визначення поняття «кримінальний автобізнес» та надання його авторського формулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи із зазначеної мети дослідження, насамперед, необхідно розглянути питання термінологічних властивостей відносно використання поняття «кримінальний автобізнес». У науковій юридичній літературі кримінального циклу під час надання характеристик організованих злочинних угруповань, що займаються злочинними заволодіннями автотранспортними засобами та іншими злочинами в цій сфері, стали широко використовуватися такі терміни, як «кримінальний автобізнес» і «нелегальний автобізнес». Крім цих двох термінів, які

є основними й найбільш дискусійними, в цьому ж значенні, однак набагато рідше, вживаються інші два – «незаконний автобізнес» і «злочинний автобізнес». Можна констатувати, що понятійний апарат на сьогодні ще недостатньо розроблений і не передбачає чіткого розмежування перерахованих термінів.

Оскільки терміни «кримінальний автобізнес», «нелегальний автобізнес», «злочинний автобізнес» і «незаконний автобізнес» вживаються у вузькому й широкому значенні, відбувається їх ототожнення, а також підміна одного терміна іншим. Усе це в цілому негативно позначається, як на розвитку теоретичних положень боротьби з організованою злочинністю, так і на практичній діяльності правоохоронних органів, та може призвести не тільки до втрат ефективності і часу, але й до порушення законності. Тому для визначення нашої позиції вважаємо необхідним провести лінгвістичний аналіз зазначених термінів.

Етимологія слова «бізнес» приводить до англійського слова «business», що в основному значенні перекладається як «справа». Під словом «бізнес» розуміють, по-перше, комерційну, біржову або підприємницьку діяльність [6, с. 104] та, по-друге, економічну діяльність, яка дає прибуток, або будь-який вид діяльності, що приносить дохід або інші особисті вигоди [7, с. 47]. Приставка «авто» традиційно є скороченням від слів «автомобільний» або «автотранспортний».

Відповідно до тлумачного словника слово «кримінальний» означає карний [6, с. 6], той, що належить до злочинів, злочинний [7, с. 314]. У свою чергу, словник визначає слово «злочинний» як той, що містить злочин, є злочином, а саме слово «злочин» – як суспільно небезпечну дію, що порушує закон і підлягає кримінальній відповідальності [7, с. 603]. Поняття злочину міститься в ч. 1 ст. 11 КК України, де під ним розуміється «...передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину» [8].

З наведеного вбачається, що прикметники «кримінальний» і «злочинний» у цілому є тотожними словами, оскільки вони визначають, породжують і обумовлюють ідентичні за змістовним значенням слова. Переносячи цей висновок на терміни «кримінальний» і «злочинний» автобізнес, необхідно наголосити на тій обставині, що можна надавати їм однакове значення, маючи на увазі такий автобізнес, що порушує кримінальний закон, тобто прямо пов'язаний із вчиненням злочинів.

Слово «нелегальний» словник роз'яснює як недозволений законом, підпільний [7, с. 417]. Як вбачається, в даному випадку семантика слова уникає надання змісту категоричної заборони законом будь-чого, а також не вказує, про який саме закон йдеться. Слово «закон» тлумачиться тут у широкому змісті, маючи на увазі закони будь-якого рівня й

будь-якої галузі, а не тільки кримінально-правовий. Звідси вірно буде підкреслити, що змістовне значення слова «нелегальний» у терміні «нелегальний автобізнес» разом із порушенням кримінального закону може включати й порушення іншого, а, крім того, могло б взагалі не бути пов'язано з порушенням будь-якого закону. Водночас необхідно наголосити, що, з нашої точки зору, будь-який бізнес, пов'язаний із законом, або здійснюється в його рамках, або порушує закон.

Аналогічно можна проаналізувати й слово «незаконний» у терміні «незаконний автобізнес». Незважаючи на те, що тлумачення слова «незаконний» словник не надає, можна піти від протилежного, від його антоніма – слова «законний», що в першому значенні визначається як той, що відповідає закону, ґрунтується на законі [7, с. 211]. Під законом, зокрема, розуміється встановлене найвищим органом державної влади загальнообов'язкове правило, яке має найвищу юридичну силу, а в іншому значенні – основні правила в якій-небудь діяльності людської діяльності [7, с. 702]. Таким чином, зміст слова «незаконний» у терміні «незаконний автобізнес» означає такий автобізнес, який не ґрунтується на зазначених обставинах у запропонованих значеннях слова «закон».

Ми вважаємо цілком припустимою взаємозамінність слів «нелегальний» і «незаконний», оскільки вислів «недозволений законом», зазначений у тлумаченні слова «нелегальний», може розумітися і як «заборонений законом», що фактично тотожно слову «незаконний». Отже, терміни «нелегальний автобізнес» і «незаконний автобізнес» можуть вживатися як синоніми, але при цьому треба мати на увазі, що тлумачення слова «нелегальний» має, все ж таки, більш широкий зміст.

Таким чином, смислове значення тотожних, як ми встановили, термінів «кримінальний автобізнес» і «злочинний автобізнес» є більш вузьким, ніж «нелегальний автобізнес» і «незаконний автобізнес», оскільки обмежує характеристику автобізнеса тільки зв'язком із вчиненням злочинів. Однак такий висновок зовсім не означає, що, говорячи про кримінальний або злочинний авто бізнес, ми повинні виключати можливість вчинення в його рамках адміністративних правопорушень, які також можуть мати місце.

Водночас терміни «нелегальний автобізнес» і «незаконний автобізнес», що допускають порушення закону в широкому сенсі, не повною мірою відповідають характеру й ступеню суспільної небезпеки діяльності учасників організованих злочинних угруповань, що діють у цій сфері, не відбивають її сутності, яка, в першу чергу, зводиться до злочинних заволодінь автотранспортними засобами, з яких більшу частину становлять викрадення.

Так, наприклад, до діяльності у сфері нелегального автобізнесу впевнено можна віднести розповсюджену на сьогодні індивідуальну приватну діяльність перекупників і перегонників старих автомашин, що займаються фактично підприємницькою діяльністю, але не бажають її реєструвати. Діяльність цих осіб, якщо вона не пов'язана з перепродажем і переміщенням кримінальних автотранспортних засобів (вилучених за допомогою вчинення злочину в законного власника з метою збуту), до предмету нашого дослідження не входить.

До інших прикладів нелегального автобізнесу можна віднести: розкрадання автозапчастин з автопідприємств; здійснення підприємницької діяльності без державної реєстрації

з виробництва автозапчастин та їхньої реалізації; надання послуг із ремонту й технічного обслуговування автотранспортних засобів у нелегальних приватних автомаєстернях; незаконне переміщення транспортних засобів через митний кордон із метою ухиляння від сплати податків; корумпована діяльність осіб, які мають зв'язки в реєстраційних підрозділах. Такі правопорушення і злочини не є об'єктом нашого дослідження, оскільки вони не пов'язані зі злочинним заволодінням автотранспортними засобами.

Тому такими, що в більшій мірі відповідають змісту розглянутої нами діяльності учасників організованих злочинних угруповань, є терміни «кримінальний автобізнес» і «злочинний автобізнес». Однак оскільки термін «кримінальний автобізнес» частіше вживається в наукових працях і публікаціях, у тому числі в спеціальній літературі, ніж «злочинний автобізнес», ми вважаємо необхідним використовувати перший із зазначених термінів.

Висновки. Необхідно констатувати, що в науці, на жаль, не склалося єдиної думки щодо формулювання терміна «кримінальний автобізнес». Ця обставина дозволяє нам зробити спробу конструювання авторської дефініції шляхом уніфікації вже існуючих визначень термінів «кримінальний автобізнес», «злочинний автобізнес», «незаконний автобізнес» і «нелегальний автобізнес» [1–5]. Таким чином, в якості висновку можна наголосити на тому, що під кримінальним автобізнесом необхідно розуміти форму організованої злочинності, яка є діяльністю організованих злочинних угруповань із незаконного заволодіння автотранспортними засобами, їх легалізації та збуту з метою матеріального збагачення, пов'язану з вчиненням інших злочинів і правопорушень, спрямованих на досягнення інтересів у цій сфері.

Література:

1. Соловьёв В.П. Оперативно-розыскная характеристика преступлений, связанных с нелегальным автобизнесом / В.П. Соловьёв // Проблемы борьбы с организованной преступностью : Материалы научно-практической конференции (28-29 ноября 1995 года). – М. : Тверской филиал МИ МВД России, 1996. – С. 124–126.
2. Сухов С.Н. Расследование преступлений, связанных с криминальным автобизнесом : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / С. Н. Сухов. – Нижний Новгород, 2007. – 28 с.
3. Горенская Е.В. Правовые, организационные и тактические проблемы борьбы с организованной преступностью в сфере нелегального автомобильного бизнеса : дисс. .... канд. юрид. наук / Е.В. Горенская. – М., 2000. – 200 с.
4. Брыка И.И. Квалификация и специфика расследований мошенничества в сфере преступного автомобильного бизнеса / И.И. Брыка // Российский следователь. 2002. – № 4. – С. 60–65.
5. Башкирева Н.Н. Особенности раскрытия и расследования преступлений в сфере криминального автобизнеса (по материалам приграничных регионов) : дисс. .... канд. юрид. наук / Н.Н. Башкирева. – Калининград, 2001. – 173 с.
6. Сліпушко О.М. Новий тлумачний словник української мови / О.М. Сліпушко, В.В. Яременко. – К. : «Аконіт», 2008. – 926 [1] с.
7. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В. Виноградова. – 4-е изд., дополненное. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.
8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 14.10.2014 № 1703-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Болгар О. В. Вопросы криминалистического определения понятия «криминального автобизнеса» в современной криминалистической науке

Аннотация. В статье определена степень научной разработанности вопроса криминалистического определения понятия «криминальный автобизнес». С семантической точки зрения проведено сравнение терминов «криминальный автобизнес», «нелегальный автобизнес», «незаконный автобизнес», «преступный автобизнес». Сделан вывод о целесообразности применения термина «криминальный автобизнес», предложено определение последнего.

Ключевые слова: криминальный автобизнес, нелегальный автобизнес, незаконный автобизнес, преступный автобизнес.

Bolgar O. Issue of criminalistic definition of “criminal auto business” in modern criminalistic science

Summary. The article defines the degree of scientific elaboration issue forensic definition of „riminal car business”. From a semantic point of view, a comparison of the terms „criminal car business”, „illegal auto business”, „illegal auto business”, „criminal car business”. The conclusion about the appropriateness of the term „criminal car business”, and invited the latter definition.

Key words: criminal car business, an illegal auto business, auto business illegal, car-lifting.